

El llarg camí cap a la remunicipalització de l'aigua a Arenys de Munt

Eloi Badia Casas

Arenys de Munt, un poble del Maresme de 8.588 habitants, va privatitzar al 1999 la gestió de l'aigua a mans d'una filial de la multinacional francesa SUEZ Environment anomenada Sociedad Regional de Abastecimiento de Aguas, S.A. (SOREA)¹. El contracte finalitzava al 2010. Aleshores l'Ajuntament, governat en aquell moment per un partit independent local amb un pacte amb CiU, va demanar a SOREA l'estat de la concessió a la seva finalització. SOREA respongué que l'amortització pendent era de l'ordre de 700.000 €, pràcticament la totalitat del pressupost anual del servei d'aigües i una xifra considerable per a un municipi que tenia un pressupost aproximat de 7 milions d'euros. Als pocs mesos, va aprovar-se una moció en el ple municipal presentada per la Candidatura d'Unitat Popular (CUP), que estava a l'oposició, per demanar la no renovació de la concessió a SOREA i que la gestió fos assumida per l'empresa municipal Gestió Urbanística i Serveis Arenys de Munt (GUSAM). SOREA va interposar recurs contenciós administratiu contra l'Ajuntament demanant la liquidació de les inversions no amortitzades així com una indemnització per danys i perjudicis dels beneficis futurs, l'anomenat lucre cessant, per un valor aproximat de 700.000 €.

La primera proposta de l'alcaldia fou la constitució d'una societat mixta, 51% a mans de GUSAM i 49% a mans d'una empresa privada, i convertir el servei d'aigua en una font de finançament per al municipi. Es preveia una duració de la societat de 25 anys, transferir l'amortització pendent al soci privat i el pagament per part del mateix de 2,1 milions d'euros, l'anomenat canon concessional, que permetria sanejar les arquitectures municipals. El concessionari recuperaria el desemborsament d'aquest canon mitjançant el rebut de l'aigua atès que seria imputat al llarg de la concessió com cost del servei. Aquesta proposta va generar fortes crítiques de l'oposició atès que 1 milió d'euros s'ingressaria el 2010 per a sanejar el pressupost municipal però els problemes financers existents s'agreujarien a partir de 2011 i, a més, el rebut que pagarien els veïns i veïnes s'encariria inapropiàdament per pagar aquest canon concessional.

El camí cap a la remunicipalització del servei

A l'octubre de 2010 l'entrada d'una subvenció finalitzaria amb les urgències financeres del municipi i es va reprendre la proposta original. Així, es va crear la divisió Aigües d'Arenys, dins de GUSAM, i se li va encarregar la gestió del servei a partir de l'1 d'octubre de 2011. A més a més s'acordà integrar-se dins el Consorci per a la Gestió Integral de l'Aigua de Catalunya (CONGIAC) que havia assessorat al municipi durant tot el procés. Cal afegir també que posteriorment, en les eleccions municipals de maig de 2011, la CUP s'alçaria amb l'alcaldia del municipi amb un pacte de govern amb CiU, i va aportar l'impuls definitiu a la remunicipalització.

Però que hi hagués una voluntat política i ciutadana manifesta no significa, ni de bon tros, que la remunicipalització anés a ser fàcil, atès que SOREA va fer tot el possible per a què no s'hi produís. Així al contenciós administratiu que havia imposat cal afegir les següents dificultats:

- Durant els dotze anys que es mantingué la concessió l'Ajuntament s'havia inhibit totalment de la seva responsabilitat de regular el servei, de fet es podria dir que l'enginyer municipal pràcticament treballava per a SOREA.
- La transferència d'informació de SOREA fou molt deficient, fins a tal punt que part de les dades transferides estaven encriptades i eren il·legibles. Aquesta opacitat no només dificultava la futura gestió sinó que era summament rellevant per al litigi.

- Les inversions supramunicipals eren determinades i gestionades també per SOREA i el cost de les mateixes era traspassat als comptes municipals sense cap tipus de control podent-se produir un doble còmput de les mateixes.
- Arenys de Munt al no tenir aigua suficient per autoabastir-se havia de comprar el 66% de l'aigua que consumia a la pròpia SOREA. Els propis regidors van arribar a preguntar-se, quina voluntat pot tenir SOREA en millorar el rendiment de la xarxa quan cobra dues vegades per tota l'aigua perduda?
- L'Ajuntament va acceptar contractar els treballadors designats per SOREA però no mantenir-los-hi la seva antiguitat atès que generava un important desequilibri salarial dins de GUSAM. Davant això SOREA va esperonar els treballadors per a presentar un altre contenciós administratiu contra l'Ajuntament, judici que varen perdre.
- Cal afegir, que en l'últim rebut a unes 60 famílies SOREA els hi va facturar 99 m3 generant una facturació errònia de desenes de mils d'euros, cosa que va provocar una forta tensió social. A més SOREA, una vegada rescindit el contracte, va reclamar de l'ordre de 60.000 euros per impagament a l'Ajuntament.

La nova gestió municipal del servei

El primer any de gestió directa va ser molt complicat, atès que es comptava amb un planter totalment nou i s'havia d'aprendre tot. Un actor clau per desenvolupar aquest aprenentatge va ser el CONGIAC qui a més a més va proporcionar serveis consorciats, com el laboratori de qualitat de les aigües o la compra agregada d'energia elèctrica.

Fou en aquests primers mesos quan es va conèixer el rendiment real de la xarxa, el qual just arribava al 57% mentre que el contracte establia que s'hauria d'haver arribat al 75%. També es va posar llum sobre els serveis i subcontractacions externalitzades de la gestió de l'aigua que fins al moment eren convingudes per SOREA i varen aconseguir-se preus 4 vegades més econòmics que els pressupostos presentats per la concessionària privada. Per exemple, ampliacions de la xarxa en el municipi que s'estimen en 220.000 euros eren pressupostats per SOREA en més de 800.000 euros.

A l'octubre de 2012, un any després de la nova gestió, s'aplicà una reforma important del rebut de l'aigua a la qual cosa tantes vegades s'havia oposat SOREA. S'adoptà una tarifa que considerava el nombre de persones per habitatge i que bonificava el consum dels primers 100 litres per persona i dia. A més, es varen generar polítiques socials per a reduir el cost del rebut d'aquelles famílies d'ingressos inferiors al salari mínim interprofessional o fins i tot garantint un servei vital a les famílies més vulnerables. Així doncs, un consum de 100 litres per persona i dia comportaria un cost mensual en un habitatge de 3 persones de 1,049 €/m3, un 31% més econòmic que la mitja de la província de Barcelona que se situa en 1,519 €/m3.

En referència al contenciós que SOREA mantenia amb l'Ajuntament, la nova alcaldia va demanar ajuda a la Diputació de Barcelona per a realitzar una auditoria externa. L'auditoria duta a terme per EFIAL va concloure que no s'havia de pagar res a SOREA, atès que les inversions realitzades estarien amortitzades durant la concessió del servei, tipificà el benefici de SOREA en el 8,52% dels costos d'explotació i, a més, afirmà que no hi havia hagut cap vulneració del contracte en el procés de rescissió per part de l'Ajuntament. Pel contrari, apuntava que SOREA sí que l'havia vulnerat.

El setembre de 2013 l'Ajuntament va patir un canvi en l'alcaldia. Va passar a ser presidida per ERC amb un pacte amb CiU. La nova alcaldia ha creat un espai de treball conjunt entre l'Ajuntament, SOREA i EFIAL per a realitzar una nova auditoria i és possible que s'acabi pactant amb SOREA una indemnització a l'alça o, fins i tot, reprendre la idea de fer una empresa mixta per a eludir una confrontació en els jutjats encara que es perjudiqui la ciutadania i el servei d'aigua.

Però, els èxits de la nova gestió van imposar-se i s'imposen a les amenaces de SOREA. S'ha d'afegir

que el fet d'haver integrat el servei d'aigua i el sistema de clavegueram ha suposat que la part més rendible del cicle, que fins a llavors només generava dividendes a SOREA, contribueixi a la millora efectiva de la xarxa i a altres parts del cicle de l'aigua menys rendibles. Aquesta nova lògica de gestió està permetent al municipi augmentar les inversions en la xarxa d'aigua que avui arriben a l'ordre de 42.000 euros anuals i s'ha passat a dia d'avui a un rendiment del 57% al 67% en vies de millorar-lo progressivament.

Conclusions

L'Ajuntament d'Arenys de Munt no va fer res més que assumir que l'aigua era un bé comú. Això el va portar a voler gestionar-la a partir de criteris de solidaritat, cooperació mútua, accés col·lectiu, equitat, control democràtic i sostenibilitat, que són, a totes llums, incompatibles amb qualsevol aproximació mercantil que hi és, per la seva pròpia naturalesa, imbuïda d'expectatives a curt termini de lucre privat i benefici personal. Tot plegat el va portar a remunicipalitzar el servei d'aigua.

SOREA va oposar-se amb tots els mitjans al seu abast. No es pot comprendre tal pressió, fins i tot després d'haver perdut el contracte de gestió, sinó s'entén com una mostra d'intimidació envers altres Ajuntaments que a hores d'ara pensessin en seguir el camí de la remunicipalització.

Avui, Arenys de Munt pot impulsar polítiques socials, ambientals i garantir el dret humà a l'aigua per a tota la ciutadania. En definitiva, ha recuperat un servei públic i ha posat l'interès general per davant del fi lucratiu, l'opacitat, la falta d'inversions i manteniment de la xarxa SOREA.

1. SOREA és una empresa privada, filial de SUEZ Environment, que gestiona l'aigua a 261 municipis dels 946 que conformen Catalunya. Conjuntament amb altres filials, como AGBAR, SUEZ Environment gestiona l'aigua al 80% de la població, establint *de facto* una gestió monopolista.